

Andrzej Krzysztof Kunert

Księga losów polskich : powstanie Warszawskie (fragment)

Palestra 49/7-8(559-560), 15-17

2004

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Księga losów polskich

POWSTANIE WARSZAWSKIE

(fragment)

1 sierpnia 1944, wtorek

... WATYKAN. Radio Watykan w audycji w języku polskim cytuje słowa Ojca Św. Piusa XII do żołnierzy polskich podczas audiencji 28 lipca: „*Mamy niezłomną nadzieję, że wszystkie narody uświadomią sobie, jaki to dług mają względem Polski*” ... RZYM. Na Piazza Venezia uroczysta dekoracja dowódcy II Korpusu Polskiego gen. dyw. Władysława Andersa amerykańskim orderem Legion of Merit ... ANKONA. Główna droga wjazdowa do miasta, wyzwolonego dwa tygodnie wcześniej przez żołnierzy II Korpusu Polskiego, nosi nazwę „Warszawska” ... FRANCJA. Na plażach Normandii trwa od trzech dni lądowanie żołnierzy i sprzętu 1. Dywizji Pancerniej gen. bryg. Stanisława Maczka ... LONDYN. „News Chronicle” publikuje fotografię żołnierza Armii Czerwonej zawieszającego sowiecką flagę na jednym z budynków wyzwolonego Lwowa ... MOSKWA. „Izwestija” w korespondencji spod Warszawy: „*Żołnierze sowieccy i polscy przynoszą na ostrzach bagnatów wyzwolenie umęczonej stolicy Polski*” ...

Ginie w walce podch. **Orest Fedorońko „Fort”** (ur. 1922), żołnierz Batalionu Saperów Praskich Armii Krajowej. Był synem ks. ppłk. **Szymona Fedorońko** (naczelnego kapelana – protoprezbitera wyznania prawosławnego Wojska Polskiego, zamordowanego przez NKWD w Katyniu w 1940 r.), bratem por. **Aleksandra Fedorońko** (ur. 1918, pilota 300. dywizjonu bombowego w Wielkiej Brytanii, poległego śmiercią lotnika podczas lotu bojowego nad Mannheim w Niemczech w kwietniu 1944 r.) i kpr. podch. **Wiacesława Fedorońko „Sławka”** (ur. 1920, zastępcy dowódcy plutonu 1. kompanii Zgrupowania Armii Krajowej „Gurt”, poległego 18 sierpnia 1944 r. w ataku na niemiecką placówkę w barze „Żywiec” przy zbiegu Al. Jerozolimskich 36 i ul. Marszałkowskiej ...)

W walce na Służewcu ginie zastępca dowódcy IV plutonu kompanii K-1 batalionu „Karpaty” pułku Armii Krajowej „Baszta”, plut. podch. **Bohdan Jaklicz „Michał”** (ur. 1924). Tablica pamiątkowa ku jego czci znajduje się na murze Cmentarza Montmorency pod Paryżem, gdzie został pochowany jego ojciec, płk dypl./gen. bryg. **Józef Jaklicz**, legionista, absolwent Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie i École Supérieure de Guerre w Paryżu, zastępca Szefa Sztabu Głównego Wojska Polskiego, zastępca Szefa Sztabu Naczelnego Wodza w kampanii wrześniowej 1939 r., dowódca piechoty dywizyjnej 3. Dywizji Piechoty w kampanii francuskiej 1940 r., następnie dowódca Wojska Polskiego we Francji i szef ewakuacji z Francji do Wielkiej Brytanii, zaś po wojnie skarbnik Towarzystwa Historyczno-Literackiego w Paryżu.

Śmiertelne rany na Polu Mokotowskim podczas ataku na Dom Prasy przy ul. Marszałkowskiej 3/5 odnosi **Krystyna Krahełska „Danuta”** (ur. 1914), sanitariuszka 1108. plutonu dywizjonu „Jeleń” 7. pułku ułanów Armii Krajowej (umrze z ran po operacji 2 sierpnia), autorka piosenki *Hej, chłopcy, bagnet na broń!*, napisanej półtora roku przed powstaniem, która stanie się najpopularniejszą piosenką oddziałów powstańczych. Krystyna Krahełska, córka **Jana Krahełskiego** (inżyniera, oficera Wojska Polskiego, starosty i wojewody poleskiego), była bratanicą **Wandy Krahełskiej-Filipowiczowej** (uczestniczki słynnego zamachu bombowego Organizacji Bojowej Polskiej Partii Socjalistycznej na carskiego generał-gubernatora Skafona w Warszawie w sierpniu 1906, zaś w 1942 r. w konspiracji współzałożycielki i współprzewodniczącej Tymczasowego Komitetu Pomocy Żydom – późniejszej Rady Pomocy Żydom „Żegota”). To właśnie Krystyna Krahełska pozowała tuż przed wojną prof. **Ludwice Nitschowej** do pomnika warszawskiej Syreny... Napisał później płk **Adam Borkiewicz** w ostatnich zdaniach swojej znanej monografii Powstania Warszawskiego (wydanej po raz pierwszy w 1957 r.): *„Należy także uwzględnić jeszcze inny, niezależny od nikogo czynnik, który wpłynął i na decyzję i na przebieg powstania. Symbolem tego czynnika jest nasza warszawska Syrena, natchniona rzeźba Ludwiki Nitschowej. To ona – ta łączniczka Danuta – swoją pieśnią bojową, swą porwijącą odwagą i poświęceniem wyczarowała niewymierne siły, które stworzyły 63 dni walki o wolność” ...*

Ciężkie rany w walce u zbiegu ulic Mireckiego i Okopowej na Woli odnosi **Dorota Łempicka „Dorota”** (ur. 1926), sanitariuszka i łączniczka II plutonu „Alek” 2. kompanii „Rudy” harcnerskiego batalionu Armii Krajowej „Zośka” (umrze następnego dnia w drodze do Szpitala im. Karola i Marii przy ul. Leszno 136), pośmiertnie mianowana podharcemistrzynią i odznaczona Krzyżem Walecznych. Była prawniczką po kądzieli malarza **Piotra Michałowskiego**, córką **Dominika Łempickiego**, poległego w obronie Warszawy we Wrześniu '39...

Śmiertelne rany w walce przy ul. Grażyny na Mokotowie odnosi dowódca drużyny kompanii B-3 batalionu „Bałtyk” pułku Armii Krajowej „Baszta” kpr. podch.

Krzysztof Pelczyński „Kasztan” (ur. 1924), student Wydziału Architektury tajnej Politechniki Warszawskiej (umrze z ran w szpitalu powstańczym 17 sierpnia). Był synem gen. bryg. **Tadeusza Pelczyńskiego „Grzegorza”** (legionisty, absolwenta Wyższej Szkoły Wojennej w Warszawie, dwukrotnego szefa Oddziału II Sztabu Głównego Wojska Polskiego w Polsce Niepodległej, Szefa Sztabu i zastępcy Dowódcy Armii Krajowej, ciężko rannego w zbombardowanym gmachu PKO w dniu 4 września 1944 r.) i **Wandy Pelczyńskiej z domu Filipkowskiej** (kurierki I Brygady Legionów Polskich, posłanki do Sejmu RP) ...

Wyznaczony na stanowisko komendanta placu Okręgu Warszawa Armii Krajowej w powstańczej Warszawie, ginie u zbiegu ulic Świętokrzyskiej i Zielnej w drodze do swojego miejsca postoju płk **Stanisław Riess de Riesenhorst „Zawisza”** (ur. 1887), oficer armii austriackiej i Wojska Polskiego, trzykrotny dowódca 8. pułku ułanów im. Księcia J. Poniatowskiego w Polsce Niepodległej, w konspiracji oficer Oddziału II Komendy Głównej i oficer sztabu komendanta Okręgu Warszawa Armii Krajowej. Był synem **Aloisa Riess de Riesenhorsta** (generała armii austriackiej, po bitwie pod Sadową 1866 nobilitowanego przez cesarza Franciszka Józefa), bratem **Witolda Riess de Riesenhorsta** (absolwenta Uniwersytetu w Wiedniu, sławisty, oficera Wojska Polskiego, szefa sztabu IV Brygady Jazdy, poległego w wojnie polsko-bolszewickiej 1920 r.)...

W nieudanym, krwawo odpartym, szturmie na Aleję Szucha ginie ułan 1119. plutonu dywizjonu „Jeleń” 7. pułku ułanów Armii Krajowej, **Jacek Świtalski „Sadowski”** (ur. 1928). Za miesiąc skończyłby 16 lat... Był synem mjr. dr. filozofii **Kazimierza Świtalskiego**, oficera Legionów Polskich i Wojska Polskiego, szefa Kancelarii Cywilnej Prezydenta Rzeczypospolitej, ministra wyznań religijnych i oświecenia publicznego, premiera, marszałka Sejmu RP i wicemarszałka Senatu RP, w czasie wojny przebywającego w niemieckim obozie jenieckim, zaś po wojnie więzionego w PRL w latach 1948–1955...

W walce na Woli ginie dowódca plutonu kompanii „993/W” batalionu Armii Krajowej „Pięść” ppor. **Tadeusz Towarnicki „Naprawa”** (ur. 1910), absolwent Akademii Handlu Zagranicznego we Lwowie, uczestnik kampanii wrześniowej 1939 r., w konspiracji dowódca plutonu w 7. pułku piechoty AK „Madagaskar” – „Garluch”, dowódca plutonu i zastępca dowódcy „993/W” – oddziału bojowego kontrwywiadu Komendy Głównej Armii Krajowej, odznaczony dwukrotnie Krzyżem Walecznych i pośmiertnie Orderem Virtuti Militari V klasy (rozkazem Dowódcy Armii Krajowej nr 507 z 11 sierpnia 1944 r.). Był bratem **Zbigniewa Towarnickiego** (zaginionego w ZSRR w czasie wojny) i plut. podch. **Adama Towarnickiego „Sasa”** (ur. 1922, również żołnierza kompanii „993/W” batalionu Armii Krajowej „Pięść”, ciężko rannego i następnie zamordowanego przez Niemców w szpitalu powstańczym przy ul. Długiej 7)...